

תוספת להגדה של פסח תשע"ג

פסח מציין את היציאה של עם ישראל מעבדות לחירות. הזכות לחירות היא זכות טבעית לאדם מעצם היותו אדם, וכולנו נבראנו בצלם אלוקים, אולם גם היום יש רבים בעולם שאינם נהנים מחירות. מתחוללות מלחמות מעשה ידי אדם ופגיעות של איתני הטבע, משברים הומניטריים מתרחשים, רובם במקומות שהעולם המערבי המודרני מעדיף לא להתבונן אליהם. חובה עלינו לזכור גם את הפלסטינים שחיים תחת כיבוש, את מי שחיים בפריפריה החברתית, את מי שעבורם המאבק לקיום בכבוד הוא התמודדות יומיומית, את הבדואים בכפרים הלא מוכרים, את הנשים שביטחונן האישי אינו מובטח תמיד ועוד קבוצות מודרות, שלרוב נמצאות הרחק מהשיח הציבורי.

המסע אל החירות מחייב אותנו לשאול שאלות ולהתמודד עם פרעה הפנימי שלנו, כדי שנוכל למלא את חובתנו האנושית ולפעול לפי צו מצפוננו למען הזקוקים לעזרה. מי יתן שנהיה בני ובנות חורין, ונעזור גם לאחרים לצאת לחירות.

השנה, התקופה הזו סוערת לנוכח העמקת השסעים בחברה הישראלית והחששות לגבי העתיד. פסח מזכיר לנו את העבר המשותף. מי יתן שזכר העבר המשותף יסייע לנו בבניית עתיד משותף על יסודות איתנים.

חוברת זו מכילה טקסטים ושירים המתכתבים עם ההגדה של פסח ועם מציאות חיינו. אנחנו מזמינים אתכם לבחור מהקובץ שלפניכם טקסטים או רעיונות ולצרפם לסדר שלכם כדי להעשיר את השיח ולהמשיך לשאול שאלות.

תודה רבה לכל הכותבות והכותבים שתרמו בנדיבותם להעשרת החוברת למען כולנו.

נשמח לקבל תגובות והתייחסויות: sigal.asher@rhr.org.il.

חג חירות שמח!

נִשְׁתֶּה **כּוֹס ראשונה** לְחִזּוּק אֲכֻלוֹסִיּוֹת מְחַלְשׁוֹת
בְּפְרִיפְרִיָה הַחֲבֵרְתִית שֶׁל מְדִינַת יִשְׂרָאֵל, לְמַעַן צְמֻצוֹם הָעֲנִי
וּלְעִידוּד הָעוֹשִׂים לְבְנֵי חֲבֵרָה מְתַקֶּנֶת יוֹתֵר,
כִּי שָׂכַל אָדָם יִזְכֶּה לְמִזּוֹן מִיֵּטִיב, דִּיּוֹר רְאוּי,
לְבוֹשׁ לְפִי הַצָּרָה,
חֲנוּךְ טוֹב
וּבְנִיּוֹת לְרִפּוּאָה.

מִי יִתֵּן וּנְצַלִיחַ לְחֵבֵר תְּלֻמוֹד וּמַעֲשֵׂה
לְמַעַן יִצִּירַת צְדָק חֲבֵרְתִי.

בְּרוּךְ אַתָּה ה', אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְרִי הַגָּפֶן.
בְּרוּכָה אַתָּה יְיָ בּוֹרֵאת פְּרִי הַגָּפֶן.

בְּרוּךְ אַתָּה ה', אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲנִינוּ וְקִיְמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזִמְנוֹ הַזֶּה.

מחלקת צדק חברתי מובילה פעילויות למען העלאת מודעות ציבורית לעוני ולקידום מדיניות בסוגיות של עוני וחיים בכבוד. חלק מהסוגיות עולות מתוך סיוע פרטני לפונים ולפונות במרכז הזכויות שלנו בחדרה.

אנו נותנים ביטוי לקולם של האנשים החיים בעוני בנושאים המרכזיים לחייהם, מעבירים קורסי שינוי מדיניות לפעילות ולפעילים ושותפים בהקמת רשת ארצית של פעילים, שעוסקים בקידום מדיניות בנושא חיים בכבוד.

עבודתנו כוללת מעקב יומי אחרי פרסום תזכירי החוק, למידת נושאים וחקירתם, גיבוש עמדה, השתתפות בדיוני ועדות וכתובת ניירות עמדה. אנו יוצרים קשרים עם ח"כים ועם הדרג הביצועי בממשל, עוקבים אחר תזכירי חוק רלוונטיים ומגיבים עליהם, ומשתתפים בקואליציות של ארגונים.

בית המדרש לצדק חברתי, הפתוח לחברות ולחברים בארגון, פועל מדי שבוע ומהווה שילוב בין תלמוד למעשה.

"אני מצייר לעצמי, שהדבר, שאנו מכנים אותו בשם 'הצרכים האלמנטריים' של אדם רגיל – אותו הדבר, שהיום הוא צריך להילחם עליו ולבקש פרנסה ולהרעיש עולמות, כשאנו מוצא פרנסה זו – כולל חמישה דברים: אוכל, דירה, בגדים, האפשרות לחנך את הילדים והאפשרות להתרפא במקרה של מחלה. בעברית אפשר לסמן דבר זה בקיצור: מזון-מעון-מלבוש-מורה-מרפא: חמש פעמים מ'. ביחס לכל אחד מן הצרכים הללו קיים בכל מדינה ובכל תקופה מושג ידוע על מינימום מספיק. וחובתה של המדינה, על פי 'תרופתי', צריכה להיות: כל אדם, שמודיע, שהוא דורש את "חמש הממין", צריך לקבל אותן."

(זאב ז'בוטינסקי, "חמש הממין", 1934)

הָא לַחְמָא עֲנִיָּא דִּי אֶכְלוּ אַבְהֶתְנָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם.
כָּל דְּכַפִּין יִיתִי וְיִיכַל, כָּל דְּצָרִיךְ יִיתִי וְיִפְסַח.
הַשְׁתָּא הֶכָּא, לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל.
הַשְׁתָּא עַבְדֵּי, לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּנֵי חוּרִין.

3

זהו לחם העוני שאכלו אבותינו בארץ מצרים.
כל הרעב יבוא ויאכל, כל הצריך יבוא ויפסח.
השנה כאן, לשנה הבאה בארץ ישראל.
השנה עבדים, לשנה הבאה בני חורין.

לֹא תֹאכַל עָלְיוּ חֶמֶץ, שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עָלְיוּ מִצּוֹת לֶחֶם עֲנִי, כִּי בְּחֶפְזוֹן יֵצְאָתָּהּ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ. (דברים ט"ז ג)

הֲלוֹא פָּרַס לְרַעֲב לַחְמָךְ וְעֲנִיִּים מְרוּזִים תָּבִיא בֵּית, כִּי תִרְאֶה עָרֹם וְכִסִּיתוּ
וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלֵּם. (ישעיהו נ"ח ז)

לֶחֶם עֲוֹנִי – 'עֲנִי' כְּתִיב, מֶה עֲנִי שֶׁדִּרְכּוֹ בְּפְרוּסָה, אֵף כֵּן בְּפְרוּסָה.
(בבלי פסחים קטז)

וסיים ואמר, כל דכפין ייתי ויכול וכו', יען כי העני העומד על פתח יבוש ליכנס לפניו, מפאת שני דברים.

אם כי יאמר: איך איכנס לפני בעל הבית אשר הוא שרוי בשמחה ובטוב לבב מרוב כול, ושולחנו מלא דשן בבשר שמן ויין משובח, ואני רש ונקלה חסר כול. והיה כראותו יתעצב אל לבו בזוכרו צרות הזמן וגלגל החוזר, ותיפך שמחתו לאבל. טוב לי פת חרבה יוציאוה לי פתח השער, ואת הבית לא אבוא.

אם מצד אחר, כי אם יהיה לפני בעל הבית מזונות פחותים בזול, לא יבוש מהיכנס. לא כן כאשר לפניו מזונות יקרים, אשר טרח ויגע בהם למלא נפשו, כי יתאוה לשולחן מלכים. יבוש העני ליכנס, כי ירע בעיני בעל הבית ליתן לו מהם. לזה, הוא נמנע. לזה אמר הנה הלילה הזה אין כי אם לחם עוני, וכבר נזכרים אנו עוניינו ועוני אבותינו, ולא ימנע העני מליכנס להעציבנו, כי עצבים אנחנו בצרות שעברו על אבותינו. ואם לסיבת לפנינו מזונות יקרים, אין זה כי אם לחם עוני, ולזה כל דכפין ייתי ויכול.

(הרב רפאל ברדוגו, רב פנינים, "כל דכפין ייתי ויכול")

4

חוסר ביטחון תזונתי הוא מצב שבו למשק בית או לאדם אין נגישות סדירה למזון מזין בכמות ובאיכות העונה על צרכיו הבסיסיים, ומאפשרת חיים פעילים ובריאים ומיצוי של פוטנציאל התפתחותי. הימצאות במצב של אי ביטחון תזונתי לאורך זמן עלולה להוביל לתוצאות הרסניות בהיבטים פיזיים, חברתיים ונפשיים, ולפגוע פגיעה ממשית בכלל תחומי החיים. אי ביטחון תזונתי הוא הסממן החמור ביותר של העוני. (ההגדרה והנתונים מדוח העוני האלטרנטיבי לשנת 2022 של ארגון "לתת")

2,627,000 אנשים חיים בעוני בישראל (נכון לסוף 2022).
2,131,247 אנשים חיים בחוסר ביטחון תזונתי, כמיליון מתוכם סובלים מחוסר ביטחון תזונתי חמור. אחד מתוך שלושה ילדים חי באי ביטחון תזונתי (34.4%).

מדינת ישראל תהא פתוחה לעליה יהודית ולקיבוץ גלויות; תשקוד על פיתוח הארץ לטובת כל תושביה; תהא מושטתה על יסודות החירות, הצדק והשלום לאור חזונם של נביאי ישראל; תקיים שוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה בלי הבדל דת, גזע ומין; תבטיח חופש דת, מצפון, לשון, חינוך ותרבות; תשמור על המקומות הקדושים של כל הדתות.

(מתוך ההכרזה על הקמת מדינת ישראל)

מסופר על הג"ר אליהו חיים מייזל זצ"ל, רבה של לודז', שדפק פעם על דלת ביתו של עשיר אחד בליל חורף קר. פתח לו בעל הבית את הדלת. נשאר הרב לעמוד בפתח הבית כשהדלת פתוחה, והתחיל לשאול את העשיר: מה שלומך? מה שלום הגברת? מה שלום הילדים? איך המסחר? ועוד ועוד שאלות. הלילה ליל חורף קר, הקור חודר הביתה דרך הפתח הפתוח, העשיר - ארכובותיו דא לדא נקשן מן הקור העז, ואולם ר' אליהו חיים ממשיך לעמוד ולשוחח עמו בפתח הבית ואינו נכנס. לבסוף אצר העשיר אומץ, ואמר לרב: מדוע עומד כבוד הרב בקור? יכנס פנימה, ושם אענה לו על כל שאלותיו. אמר לו ר' אליהו חיים: בנוגע למגבית עבור הסקה לעניים אני בא, ובעבור זאת העמדתיך בקור, כדי שתחוש מעט את הקור הנורא, שהוא מנת חלקם של העניים אשר אין ידם משגת לקנות לעצמם עצים להסקה. כי כל זמן שלעשיר חם והוא איננו מרגיש את הקור אשר העני סובל ממנו, אין הוא מבין עד כמה זקוקים העניים להסקה, ועלול הוא שלא לתרום למגבית אלא סכום זעום. ואולם אם ירגיש את הקור חודר אל עצמותיו, אפשר שיחם לבבו לתרום למגבית סכום כסף גדול יותר. הרי שהרגשת צרתו של העני, עשויה לשנות את היחס אליו לטובה, יותר מידיעת צרתו בלא הרגשתה.

(הרב בנימין זאב רובין, טל חרמון (1933), עמ' 42)

5

עבדים היינו לפרעה במצרים

עבודת בראס אל שטן - באדמת סיני 2003

לא כל העבדים יצאו ממצרים
אמרו לי רגלי 16-17 שעות העבודה
של איסמעיל בן ה-13.

(מתי שמואלוף)

לרבי לוי יצחק מברדיטשוב נודע, שהנערות המעריכות את המצות עובדות מן הבוקר עד שעה מאוחרת בלילה עבודת פרך. מיד קרא בבית-המדרש באוזני קהל עדתו: "שונאי ישראל מעלילים עלינו, שאנו אופים את המצות בדם נוצרים - לא, בדם ישראל אופים אנו אותן!"

(מרטין בובר, אור הגנוז: סיפורי חסידים, עמ' 192)

בְּנֵגֶד אַרְבָּעָה בְּנִים דְּבִרָה תוֹרָה:
אָחַד חֲכָם, וְאָחַד רָשָׁע, וְאָחַד תָּם, וְאָחַד שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ לְשֹׂאֵל.

ארבעת הבנים / הבנות

כשאנחנו חוגגים את חג החירות וחיסול העבדות, אנו שואלים: מי אני, כאשר אני שומע על הפרת זכויות אדם? מי אבחר להיות כאשר אני יודעת שאחרים סובלים?

האם אהיה זה שאינו יודע לשאול? האם אסגור את דפי העיתון, אכבה את הטלוויזיה, המחשב או הטלפון, על מנת שלא לראות ולא לשמוע? האם אפנה ראשי הצידה ואאטום את לבי?

האם אשאל רק שאלות תמימות, כגון: מה זה? אך לעולם לא אשאל: מדוע?

האם אתן ליצר הרע שלי לשאול: מה לי ולכל זה? האם אאפשר שהבעיה תהיה נחלתם הבלעדית של הקורבנות ועושי הטוב? האם אתרחק מהנזקקים? או אשאף לפעול בחכמה ואשאל את שאלת החכם: מהן הסיבות העיקריות של הבעיה, ומה אני צריכה לעשות על מנת להפסיק את ההתעללות בבני אדם ולשחרר את המדוכאות? ומהם משפטי הצדק וחוקי המוסר אשר ה' אלוקים דורש ממני?

מי ייתן ואלוקים יפקח את עיני העיוורים, יפתח את פיותיהן של אלו אשר אינן שואלות ואינם מוחים ואת לבבותיהם של אלו, שטרדות היום-יום והעבודה הקשה מכבידים את ליבם. בורא עולם ואדם ייטע בנו חוכמה ואומץ להושיט יד לכל בני האדם – יד של נדיבות, יד של תמיכה, יד של שלום ואחוה.

(הרבה מעין טורנר)

מחלקת השטחים הכבושים מגנה על זכויות פלסטינים בשטחים הכבושים ובנגב. אנו מלווים קהילות פלסטיניות במסיק משותף, נטיעת עצים, חריש, רעיית צאן, ובמאבקים בכיבוש, בהריסות בתים ובאלימות מתנחלים. פעילים. ות מכל מיני רקעים מגיעים. ות לבנות שותפות עם פלסטינים באמצעות מאבק משותף לצדק ולזכויות אדם.

אלו עשר מכות שהביא הקדוש ברוך הוא על המצרים במצרים, ואלו הן:
דם, צפרדע, כנים, ערוב, דבר, שחין, ברד, ארבה, חשך, מכת בכורות.
רבי יהודה היה נותן בהם סמנים: דצ"ך עד"ש באח"ב.

כיצד ניאבק בעשר המכות של הפרת זכויות אדם בשטחים הכבושים כיום?

דם – נתאבל על דמם של עשרות אלפים בני ובנות אדם שנשפך בסכסוך הארץ בין העמים.

צפרדע – נפעל כנגד ההתרבות המהירה של האלימות בשטחים הכבושים.

כנים – נעצר את ההתפשטות המדבקת של שנאת האחר והפחד מאחרים.

ערב – נחנף לראות את צלם האלהים בכל אדם ואת "מותר האדם מן הבהמה".

דבר – נתגבר על מחלת הגזענות והקנאות הדתית. נצר הדברות.

שחין – נפעל למען בריאות לכל תושבי ותושבות הארץ הזו.

ברד – נבין ונזכיר כי האויר, המים, הגשמים והאדמה משתפים לכל תושבי.ות הארץ.

ארבה – נמלא את האויר ברוחות של שנוי, בקריאות לשלום ולצדק.

חשך – נוציא אל האור פשעים הנעשים במחשכים. נביא אור של הגנה ושתפות לנפגעים.

בכורות – נלמד את הדורות הבאים להמשיך את המאבק למען זכויות אדם ולמען פתרון של שלום וחיים משתפים.

(הרבה יעל וורגן בהשראת א ת Next year in a just world, A global justice Haggadah, by
(American Jewish World Service, 2017

בכל דור ודור חיב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים

נשתה כוס שניה למען זכויות שוות לכל תושבי הארץ,

תוך זכרון חזית הגרות שלנו במצרים.

ניחל להשתחרר מפבלי הדבוי של עצמנו

ושל הזולת

למען משפט צדק

לכל יושבי הארץ

ולשלום עם שכנינו.

ברוך אתה ה', אלהינו מלך העולם, בורא פרי הגפן.

ברוכה אתה יה בוראת פרי הגפן.

אנו קוראים - גם בתוך התקפת-הדמים הנערכת עלינו זה חודשים - לבני העם הערבי תושבי מדינת ישראל לשמור על שלום וליטול חלקם בבנין המדינה על יסוד אזרחות מלאה ושווה ועל יסוד נציגות מתאימה בכל מוסדותיה, הזמניים והקבועים.

אנו מושיטים יד שלום ושכנות טובה לכל המדינות השכנות ועמיהן, וקוראים להם לשיתוף פעולה ועזרה הדדית עם העם העברי העצמאי בארצו. מדינת ישראל מוכנה לתרום חלקה במאמץ משותף לקידמת המזרח התיכון כולו.

(מתוך ההכרזה על הקמת מדינת ישראל)

וְגַר לֹא תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ, **כִּי גֵרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם.** (שמות כ"ב ב)

וְגַר לֹא תִלְחָץ, וְאַתֶּם יִדְעֶתֶם אֶת נַפְשׁ הַגֵּר, **כִּי גֵרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם.**
(שמות כ"ג ט)

8

מִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם כַּגֵּר בְּאֶזְרַח יִהְיֶה, **כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם.** (ויקרא כ"ד כב)

שיר הבאר

אֲחִי וְאֲחִיּוֹתַי אַתֶּם
אֲחִי וְאֲחִיּוֹתַי
אֵין זֶה מְשֻׁנָּה מִי הוּא אָבִינוּ
יִצְחָק אוֹ יִשְׁמַעֵאל
מְחַמֵּד אוֹ מִשָּׁה
לְכוּלְנוּ אוֹתָהּ אִמָּא
אִמָּא אֲדָמָה הִיא
הָאֶרֶץ הַמְּבֻטָּחַת
אִם נִדְעַ לְהִיּוֹת טוֹבִים אֵלֶיךָ
בְּרַחֲמֶיךָ
יֵשׁ מְקוֹם לְכוּלָם.
(דליה שחם)

יְהִי שְׁלוֹם בְּחִילְךָ שְׁלוֹהַּ בְּאַרְמְנוֹתֶיךָ (תהלים קכ"ב ז')

"וְגַר לֹא תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ, כִּי גֵרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם." (שמות כ"ב ב)

הקשר שבין שני פסוקים אלה מציין את היסוד הגדול, המוזכר פעמים רבות במקרא; שזכויות אישיות ואזרחיות וערך אישי, אינם תלויים בייחוס, מקום לידה או בעלות על ממון, ולא בכל גורם חיצוני ומקרי שאין בו כל קשר לאופיו האמיתי של האדם, אלא אך ורק בתכונותיו המוסריות והרוחניות של האדם.

והטעם המיוחד שהכתוב נותן כאן, "כי גרים הייתם בארץ מצרים", בא לשמור על יסוד זה מכל פגיעה [...] כאן נאמר באופן פשוט ומוחלט: "כי גרים הייתם" וגו'. היינו, כל סבלכם במצרים היה שהייתם "גרים" שם, וכבאלה לא הייתה לכם הזכות, בעיני שאר האומות, לארץ, מולדת או קיום, והם יכלו לעשות בכם כאוות נפשם. הייתם כ"גרים" ללא כל זכויות במצרים, וזה הביא ל"עבדות" ול"עינוי" שלכם. לפיכך הוזהרנו: כאשר תהיה לכם מדינה משלכם, אל תתלו את זכויות האדם בכל דבר מלבד האנושיות הטהורה הטבועה בכל איש ואיש. כל שלילת זכויות אדם תפתח שער לכל תועבות העריצות וההתעללות שנהגו במצרים.

[...] האזהרה כאן כנגד עשיית הרע לגר, מכוונת בעיקר אל המדינה. אל לה למדינה לנהוג אונאה בגר: אסור למדינה להטיל עליו מסים כבדים יותר או להעניק לו פחות זכויות ממה שהיא מעניקה לילידי הארץ, רק משום שהוא גר. "ולא תלחצנו": אסור למדינה להגביל אותו בכל דרך שהיא, בעמלו למען הפרנסה. מספר במדבר (כ"ב כה) וספר מלכים (ב' ו' לב) למדנו ש"לחץ" מציין בעיקר הגבלת מקום, דחיקה חזקה. לכן הפירוש כאן: אל תדחק אותו או תגביל אותו.

(פירוש הרש"ר - הרב שמשון רפאל הירש לתורה)

היום בישראל מבקשי מקלט חוויים הגבלות קשות, המונעות מהם לעבוד, מגבילות את מקום עבודתם בארץ ומטילות עליהם מיסוי עודף.

נְרִים אֶת כּוֹס מְרִים, כּוֹס הַנְּשִׁים בְּלוֹן,
לְהוֹדוֹת לְנָשִׁים שֶׁפָּרְצוּ דֶרֶךְ וּבְזָכוּתָן הִגְעֵנוּ לְכָאן,
לְמַעַן הַנְּשִׁים שֶׁחִיוֹת פִּתַּח דְּבוּי מִתְמַשֵּׁךְ
וּלְזִכָּר הַנְּשִׁים שֶׁנִּרְצָחוּ
עַל שׁוֹם שֶׁבִקְשׁוּ לְחִיוֹת
חַיִּים חֻפְּשִׁיִּים.
מִי יִתֵּן וְזָכְרוּ
יָאִיר אֶת דְּרָכֵינוּ.

נִיחַל שְׂיִהְיֶה בְּנוּ כּוֹס
לְהַמְשִׁיךְ לְפִתַּח נְתִיבִים לְשׁוּיֹן
וּלְאַפְשֵׁר לְנָשִׁים לְבִטָּא אֶת יְכוּלוֹתֵיהֶן
וּלְהִיֹּת שְׂתַפּוֹת מְלֹאוֹת בְּבִנְיַת תְּרֻבוֹתֵנוּ וּבְהַעֲשֵׂרֵת הַחֻבְרָה שְׁלֵנוּ.

אָמֵן!

יִצְאָנוּ לְשָׁנוֹת אֶת פְּנֵי הָעוֹלָם, לְשִׁים קֶץ לְשִׁעְבוּד אָדָם בְּאָדָם, וְשָׂרְשׁוּ נְעוּץ בְּחִבּוּיֹן הַדּוֹרוֹת.

מְתֵי נוֹלְדָנוּ? בְּשָׁעָה שְׁנִיצוּץ כְּבוֹד רֵאשׁוֹן הַצֵּת בְּלֵב הָעֶבֶד.

מְתֵי הֲרִימוֹנוּ אֶת הַדָּגֶל? בְּשָׁעָה שֶׁהִתְקוּמָה הַמְּשֻׁפָּל הָרֵאשׁוֹן נִגְדַּ מִשְׁפִּילוֹ. [...]

בְּכָל מַעֲרָכוֹת אֲנוֹשִׁיּוֹת לְחֵרוֹת שָׁם הֵייוֹנוּ, בְּכָל שְׂדֵה קֶטֶל שֶׁל מְדַכְּאִים, בְּכָל "יִצְיָאוֹת מִצְרַיִם" שֶׁל כָּל הָעַמִּים וְכָל הַדּוֹרוֹת. [...]

רוּחַ בָּאָה וְרוּחַ הוֹלֶכֶת, וְהֶאֱמַת שְׁלָנוּ נִצְחִית הִיא, כִּי נִצְחִי הוּא רִצּוֹן הָאָדָם לְשִׁחְרוּר.

עַד בּוֹא הַיּוֹם וְהִיא דִּגְלָנוּ לְדִגְלֵי הַחֲבֵרָה הַמְּשֻׁחָרְרֶת, עַד יִקּוּם הָאָדָם בְּמִלּוֹא קוֹמָתוֹ וְיִתְגַּלֶּה לְעֵין כָּל בְּאוּר הַנִּצְחִים הַצָּפוֹן בּוֹ, כְּשֶׁדַּעְתּוֹ רְחֵבָה וְלִבּוֹ טְהוֹר וְיִדְיוֹ נֶאֱמָנוֹת וְחִיּוֹ חֹפֵץ וְצָדֵק וְעֶבֶד אִין, לֹא עֶבֶד עֲבָרִי וְלֹא עֶבֶד כְּנַעֲנִי, לֹא בּוֹשֵׁי וְלֹא סִינִי, וְכְבוֹד הָאָדָם רֵאשׁ פְּנֵה הוּא לְחֲבֵרָה הַנִּגְאָלֶת!

בּוֹא יְבוֹא הַיּוֹם הַהוּא!

(משה בילינסון, קטעים מתוך "אחד במאי 1934", עיתון "דבר", 30.4.1934)

שלח נא את עמי

מילים: מני גל

ללחן של Let my people go

דלק מצרים אחריו
 שלח נא את עמי
 אך שם טבעו מרכבותיו
 שלח נא את עמי

היום אקרע כבלי עבדות
 שלח נא את עמי
 אביאה לעמנו פדות
 שלח נא את עמי

הקשב, פרעה, לדבר משה:
 שלח נא את עמי
 אם לא – אותך האל יכה
 שלח נא את עמי

שא נא רגליך,
 לך, משה, ובוא מצרימה
 לפרעה אמור נא:
 שלח נא את עמי

שא נא רגליך,
 לך, משה, ובוא מצרימה
 לפרעה אמור נא:
 שלח נא את עמי

שא נא רגליך,
 לך, משה, ובוא מצרימה
 לפרעה אמור נא:
 שלח נא את עמי

יִצְאָ עִמָּנוּ אֶל הַדְּרוֹר
 שלח נא את עמי
 לחצות הים, בו לעבור
 שלח נא את עמי

עובדים היינו את פרעה
 שלח נא את עמי
 כבד היה העול מנשוא
 שלח נא את עמי

שא נא רגליך,
 לך, משה, ובוא מצרימה
 לפרעה אמור נא:
 שלח נא את עמי

שא נא רגליך,
 לך, משה, ובוא מצרימה
 לפרעה אמור נא:
 שלח נא את עמי

נשָׁתָה **כּוֹס שְׁלִישִׁית** לְמַעַן הַפְּרֵת עֲצָמֵנוּ וְצָמִיחָה.
מִי יִתֵּן שְׁנַלְמַד מִהֶעֱבָר עַל הַהוֹנָה כְּדֵי לְעַצֵּב אֶת הָעֵתִיד,
שֶׁנִּבְדַּק אֶת עֲצָמֵנוּ וְנִתְמוּדָד עִם פְּרָעָה שֶׁבְּתוֹכֵנוּ
כְּדֵי לְאַפְשֵׁר זְכוּיוֹת אָדָם לְכָל,
שֶׁלֹּא נִכְבְּד אֶת לִבֵּנוּ
וְנִשְׁחָרַר אֶת עֲצָמֵנוּ
מִכַּבְּלֵי הַדְּבִוִּי
כְּדֵי לְשַׁחֲרַר אֶת זִוְלָתֵנוּ.
בְּרוּךְ אַתָּה ה', אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן.
בְּרוּכָה אַתָּה יְיָ בּוֹרֵאת פְּרֵי הַגֶּפֶן.

מחלקת חינוך מתמקדת בקידום תוכניות, סיורים ותכנים לימודיים. קהל היעד המרכזי שלנו הוא חניכי המכינות הקדם צבאיות בהיותם פוטנציאל עתודת המנהיגות של מדינת ישראל ובמחשבה שערכי זכויות האדם שהם מטמיעים יבואו לידי ביטוי, בהיותם בתפקידי מפתח, בהתנהלות צה"ל אל מול האוכלוסייה הפלסטינית.

אנו מפעילים תוכנית לימוד ייחודית על מגילת העצמאות בעשר מכינות קדם צבאיות, ומוציאים סיורי שטח מעמיקים לכלל המכינות בירושלים וסביבותיה, בחברון, באוכלוסיה הבדואית בנגב ועוד. בנוסף מקיימת המחלקה בתי מדרש לחברי הארגון ומפיקה חומרי לימוד.

ישנו משהו בנשמה שזועק לחופש. ישנו משהו עמוק עמוק בתוך נפשו של כל אדם שמבקש את ארץ כנען. אנשים אינם יכולים להסתפק במצרים, ובשלב כלשהו הם נעמדים וזועקים להגיע לארץ כנען...

אך החירות לעולם אינה ניתנת לאדם באופן וולונטרי. המשעבד שולט עליך... הוא לעולם לא יוותר על כך מעצמו. אז שלא יהיו לכם אשליות כאשר אתם יוצאים לשם הבוקר... החירות לעולם אינה ניתנת על מגש של כסף, זה אף פעם לא קל... מי שרוצה לצאת ממצרים, צריך להתכונן להרגיש הרבה שרירים כואבים. החירות לעולם אינה מושגת בקלות. היא מושגת בעבודה קשה והיא מושגת בעמל; היא מושגת בשעות של ייאוש ושל אכזבה.

זהו הסיפור הארוך של היציאה ממצרים: לפני שתגיעו לכנען יהיה לכם ים סוף לחצות, יהיה את הלב הכבד של פרעה להתעמת איתו, ויהיו הרי הרוע וגבעות הגורל שבמדבר להתמודד עמם. ואפילו כשתגיעו לארץ המובטחת - יש בני ענקים בארץ. מה שיפה זה שיש כמה אנשים שהיו כבר בארץ המובטחת. הם ריגלו שם וקבעו: 'למרות שיש בני ענקים - עֲלֵה נְעִלָה וְיִרְשְׁנוּ אֹתָהּ כִּי יָכוֹל נוֹכַל לָהֶם!'

(מרטין לותר קינג הבן, מתוך נאום שנשא ב-1957)

שפוך אהבתך על הגויים אשר ידעוך, ועל ממלכות אשר בשמך קוראים,
על חסדים שהם עושים עם זרע יעקב, ומגינים עלי עמך ישראל מפני אוכליהם.
יזכו לראות בטובת בחירך ולשמוח בשמחת גוייך.

(הגדת וורמס, המאה ה-16)

הלל

בְּכֹל דּוֹר וְדוֹר חִיָּב אָדָם לְרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ בְּאֵלוֹ הוּא יֵצֵא מִמִּצְרַיִם.
נביאים שביניהן תיקנו להם לישראל שיהו אומרים אותו [...] על כל פרק ופרק
[=בימי החגים], ועל כל צרה וצרה שלא תבוא עליהם לישראל, ולכשנגאלין אומרים
אותו על גאולתן.

מי פה' א- להינו המגביהי לשבת, המשפילי לראות בשמים ובארץ. מקימי מעפר
דל, מאשפת ירים אביון - להושיבי עם נדיבים, עם נדיבי עמו.

לשה משפט לעשוקים, נתן לחם לרעבים. ה' מתיר אסורים, ה' פקח עורים, ה' זקף
כפופים, ה' אהב צדיקים. ה' שמר את גרים יתום ואלמנה יעודד.

אחרי ה' א- להיכם תלכו ואתו תיראו ואת מצותיו תשמרו ובקלו תשמעו ואתו תעבדו
ובו תדבקון - אחרי ה' א- להיכם... - זו דרכו של הקדוש ברוך הוא. מה הוא רחום
וחנון, אף אתה היה כן. מה הוא גומל חסדים, אף אתה כן.

היה לי חבר, היה לי אח, הושט לי יד בשאקרא, היה לי חבר, היה לי אח, הושט לי
יד בעת צרה, אני אחיד, אל תשפח!

(גדעון אדמנית)

נשָׁתָה נֹס רְבִיעִית לְהַמְשֵׁךְ הַשְּׁמַעַת קוֹל רַבְּנֵי
בְּהִתְאָם לְצוֹ מַצְפּוֹנֵינוּ,
לְיִשְׂרָאֵל פְּנִימִית וְלֵאֵי עֲמִידָה מְנַגֵּד,
וְלִמְעַן אַחֲוֵי הַשְּׁסָעִים
בְּחִבְרָה הַיִּשְׂרָאֵלִית לְגִוְנֵיהָ
מִתּוֹךְ הַקְּשָׁבָה וְכְבוֹד הַדָּדִי,
כִּי אֲנָשִׁים אַחִים וְאַחִיוֹת אֲנַחְנוּ.
בְּרוּךְ אַתָּה ה', אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן.
בְּרוּכָה אַתָּה יְיָ בּוֹרֵאת פְּרֵי הַגֶּפֶן.

13

מה השתנה אצלנו השנה מכל הלילות?

שינינו את שמנו מ"רבנים לזכויות אדם" ל"קול רבני לזכויות אדם",
על מנת לתת ביטוי למגוון ולשותפות המגדרית, אבל גם כדי לתת ביטוי
למשימה החשובה שלנו בעת הזו:

להשמיע קול רבני-יהודי צלול. כפי שעשינו במכתב הרבנים והמשלחת
הרבנית בעקבות הפרעות בחווארה, כפי שעשינו בשבת חירות
בסולידריות עם אזרחי אוקראינה המותקפים, כפי שעשינו בשבת בהר
לצדק חברתי, כפי שעשינו בעשרות מאמרי דעה בעברית ובאנגלית
במגוון זירות פובליציסטיות, כפי שאנחנו עושים על במות מחאת
הדמוקרטיה, המחאה הגדולה בתולדות ישראל.

כי עוד לא אבדה תקוותנו!

אנו קוראים אל העם היהודי בכל התפוצות להתלכד סביב הישוב בעליה ובבנין
ולעמוד לימינו במערכה הגדולה על הגשמת שאיפת הדורות לגאולת ישראל.

(מתוך ההכרזה על הקמת מדינת ישראל)

"המקום הכי חם בגיהנום שמור למי שבזמנים של משבר מוסרי שומר על נייטרליות" – המשפט הזה לקוח מ"הקומדיה האלוהית" שכתב הסופר האיטלקי דנטה אליגיירי (1265-1321), והוא הובא אל השיח העכשווי על-ידי מרטין לותר קינג הבן (1929-1968), הכומר הבפטיסטי, שהוביל את התנועה לזכויות האזרח בארצות הברית, זוכה פרס נובל לשלום (1964) על מאבקו בגזענות. בנאום ב-1967 הוא התייחס למעורבות של ארה"ב במלחמת וייטנאם ואמר: "יש זמנים שבהם שקט הוא בגידה".

בנאום המפורסם שלו ב-1963 אמר מרטין לותר קינג הבן:

"יש לי חלום שיום אחד תקום אומה זאת ותגשים את משמעותה האמיתית של סיסמתה: 'אנו רואים אמיתות אלה כמובנות מאליהן: שכל בני האדם נבראו שווים'. יש לי חלום שיום אחד על גבעותיה האדומות של ג'ורג'יה, יוכלו בניהם של עבדים לשעבר ובניהם של בעלי עבדים לשעבר להתיישב יחדיו לשולחן האחוה. יש לי חלום שיום אחד אפילו מדינת מיסיסיפי, מדינת המדבר, המזיעה תחת חום אי הצדק והדיכוי, תהפוך לנווה מדבר של חופש ושל צדק. יש לי חלום שארבעת ילדיי יחיו יום אחד באומה, בה הם לא יישפטו על פי צבע עורם אלא על פי טיב אישיותם."

14

בְּגֵרְמַנְיָה לְקַחוּ הַנְּאֻצִים תְּחִלָּה אֶת הַקּוֹמוֹנִיסְטִים,
וְאַנִי לֹא הִרְמַתִי אֶת קוֹלִי, כִּי לֹא הָיִיתִי קוֹמוֹנִיסְט;
וְאַז הֵם לְקַחוּ אֶת הַיְהוּדִים,
וְאַנִי לֹא הִרְמַתִי אֶת קוֹלִי, כִּי לֹא הָיִיתִי יְהוּדִי;
וְאַז הֵם לְקַחוּ אֶת חֲבֵרֵי הָאֲגוּדִים הַמְּקַצְוֵעִים,
וְאַנִי לֹא הִרְמַתִי אֶת קוֹלִי, כִּי לֹא הָיִיתִי חֲבֵר אֲגוּד מְקַצְוֵעִי;
וְאַז הֵם לְקַחוּ אֶת הַקְּתוּלִים,
וְאַנִי לֹא הִרְמַתִי אֶת קוֹלִי, כִּי הָיִיתִי פְּרוֹטֶסְטַנְטִי;
וְאַז הֵם לְקַחוּ אוֹתִי,
אֶךְ בְּאוֹתָהּ עֵת כָּבַר לֹא נוֹתֵר אֶף אֶחָד שְׂיָרִים אֶת קוֹלוֹ לְמַעֲנִי.

(הכומר מרטין נימלר, 1892-1984)

חֲסַל סְדוֹר פֶּסַח בְּהִלְכָתוֹ, בְּכָל מִשְׁפָּטוֹ וְחֻקָּתוֹ.
בְּאֶשֶׁר זָכִינוּ לְסִדֵּר אוֹתוֹ בְּן נִזְכָּה לַעֲשׂוֹתוֹ.
לְשָׁנָה הַבָּאָה בִּירוּשָׁלַיִם הַבְּנוּיָה.

אָחַד מִי יוֹדֵעַ?

ארגון אחד (35 שנות פעילות) המשמיע את קולה של המסורת היהודית בתחום זכויות האדם, וזה חלק מפעילותנו בשנה האחרונה:

קבוצות שטח של פעילים לקיום בכבוד	3
מכינות שאנחנו מלמדים בהן	10
קהילות פלסטיניות שאנחנו עובדים איתן	15
ניירות עמדה שהוצאנו	20
ימי מסיק	21
מפגשי לימוד בבית המדרש לצדק חברתי	30
שבועות של הפצת דברי תורה	54
רבנים חתמו על מכתב שהוצאנו לשר האוצר סמוטריץ'	68
רבנים חתמו על המכתב להקמת הקרן למודרי אשראי	110
רבנים חברים בארגון	155
ימי מתנדבים בפעילויות מחלקת שטחים	1,000
אינטראקציות עם פונים במרכז הזכויות	1,300
עוקבים בדף הפייסבוק הארגוני	14,600

הללויה

מילים: יענקל'ה גלפז

לחן: מני גל

פְּרוּשִׁים יָמֵי בְּפָנֵי הָאֵל
יִוָּדַע הוּא דְרַבִּי
וְכָל שִׁירֵי כְּמוֹ תְּפִלוֹת
שֶׁלְּחוּ לְמַרְחָקִים.
וּכְשִׁיגִיעַ סוֹף הַתּוֹאֵי
אֲנַעַל בְּשֶׁקֶט אֶת חַיֵּי
וְשִׁיר חֲדָשׁ צָעִיר וְחַי
יִשָּׂר הַלְלוּיָהּ.

הַלְלוּיָהּ וְזֶה הַשִּׁיר
עוֹד יַעֲלֶה בְּכָל הָעִיר
וְהוּא חֲדָשׁ וְהוּא צָעִיר וְחַי
יִשָּׂר הַלְלוּיָהּ.

תוספת מיוחדת לימי מחאה:

אָדָם יוֹצֵא וְצֵל גָּדוֹל מִטָּל עַל עוֹלָמוֹ,
כְּמוֹ יָד מְאֹפֶל וּמִשְׁאוֹל טוֹרֶפֶת חֲלוּמוֹ,
אֲבָל מִכָּל פְּנֵה, כְּמוֹ נֶס,
עוֹלָה עוֹד דָּגֵל מִחֲנוּסִס,
וְיָם דָּגָלִים כָּאֵן מִתְכַּנְּס
וְשָׂר הַלְלוּיָהּ.

הַלְלוּיָהּ, וְזֶה הַשִּׁיר,
קוֹרֵעַ עֵב, וְאוֹר מִחֲזִיר,
בְּשָׁעַם שְׁלֵם לַיָּם דָּגָלִים בּוֹנֵס
וְשָׂר הַלְלוּיָהּ.

אָדָם חוֹזֵר וְקוֹצִיר יוֹמוֹ
צָנוּעַ הוּא וְדָל,
וְעַל גְּבוֹ צְרוֹת הַחוּל
עוֹמְסוֹת לוֹ בְּמִגְדָּל.
וּלְפָנָיו רוֹאֶה פְּתָאוֹם
אֶת שְׁתֵּי עֵינֶיהָ שֶׁל בְּתוֹ
וְהוּא אֵז שָׂר, וְהֵן אֶתוֹ
שְׁרוֹת הַלְלוּיָהּ.

הַלְלוּיָהּ, וְזֶה הַשִּׁיר
עוֹלָה מִכָּל פְּנּוֹת הָעִיר
בְּשֶׁהָאָדָם וּשְׁתֵּי עֵינֵי בְּתוֹ
שָׂרִים הַלְלוּיָהּ.

בוֹנֵה אָדָם אֶת בְּנֵינָיו
מִהֶבֶל וְקִלְפִים,
יוֹם יוֹם טוֹרֵחַ וְעֵמֶל
יוֹם יוֹם הֵם נִטְרָפִים.
אֲבָל אֵל מוֹל חֶרֶבֶן קִלְפִיו
עוֹלָה הַשְּׁמֵשׁ מִעֲלָיו
וְהוּא אוֹסֵף אוֹתָם אֵלָיו
וְשָׂר הַלְלוּיָהּ.

הַלְלוּיָהּ וְזֶה הַשִּׁיר
עוֹלָה מִכָּל פְּנּוֹת הָעִיר
בְּשֶׁהָאָדָם אוֹסֵף אֶת כָּל קִלְפִיו
וְשָׂר הַלְלוּיָהּ.

